ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ

ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ АХБОРОТНОМАСИ

Ахборотнома ОАК Раёсатининг 2016-йил 29-декабрдаги 223/4-сон қарори билан биология, қишлоқ хўжалиги, тарих, иқтисодиёт, филология ва архитектура фанлари бўйича докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган

2022-3
Вестник Хорезмской академии Маъмуна
Издается с 2006 года

Хива-2022

Rustamov I.T., Ataboyev I.M. Ingliz tilida ta'na-dashnom tushunchalarni bildiruvchi leksik birliklarning semantik maydoni 267
Rustamov I.T., Turg`unova F.R. Yangilik sarlavhalarining matni va yangilik sarlavhalarining tasnifi 270
Toirova U.S. Said Ahmadning "Qoplon" va Roald Dahlning "Beware of the dog" hikoyalarida it zoosemasi berilishi 274
Toxirova S.X. Study of aini's works in Europe 276
Абдуллаева Л.С. Проблемы перевода английских и немецких пословиц на русский язык: сопоставительный аспект 281
Абдурахмонова Д. "Бобурнома" да қўлланилган мақоллар ва уларнинг немис тилига таржимаси муаммолари хусусида 283
Артыкова Г.Ш., Джуманиязова И. Семантическая деривация ЛСГ «Организма человека» 285
Жўраева М.Ю. "Орзигул" достонининг Холмирза Жўраевдан ёзиб олинган варианти ҳақида мулоҳазалар 288
Исломова М. Образ ва ижтимоий тараққиёт босқичлари 291
Исмоилова Ҳ.А. Исломий қадриятларнинг бадиий асарларда акс этирилиши 294
Камолова С.Ж. Француз антропонимияси референтларининг иккиламчи номланиш имкониятлари 295
Каримов Ш. Конверсия усули билан отлардан антропонимлар ясалиши ва уларнинг мотивацион-номинацион асослари 298
Киличева Ф.Б. Особая роль русского языка в системе мировых языков 300
Курбонов Н.Б., Ташланова Н.Дж. Деривационные явления в топонимии в узбекском и английском языках 302
Қўлдашева Д.Х. Мустақиллик йилларида фурқат адабий меросининг илмий тадқиқи 305
Маҳмадиев Ш. Достонлар матнидаги стилистик формулаларнинг шаклланишида экстралингвистик омилларнинг ўрни 307
Махмудов Р. Огаҳий тарихий асарларидаги ўзлашмаларнинг мавзуий-семантик гуруҳлари 309
Сабирова Н.К. Окказионал гипонимларнинг прагма-семантик конверсивлари 315
Садиков К. «Бобурнома» таржималарида архаизмларнинг акс эттирилиши 318
Саидова Б. У.Ҳамдамнинг "Ёлғизлик" асарида ёлғиз инсон руҳияти талқини 321
Сотвалдиева Х.М. Парема ва паремиалогия тушунчаси 325
Худойқулова Д.К. Фармацевтик олий таълим муассасаларида фармацевтик терминларни ўқитишнинг назарий асослари 328
Шевцова О.В. Функционирование производных слов с сопутствующей семой "количество" 330
Юсуфжонова Ш.М. Немис ва ўзбек тилларидаги фразеологизмларнинг лексикографик тадқиқи 333
Юсупова К. Императивлик ифодасида хитобат имкониятлари 335

ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Abdullayeva G.G. Learners' psychology as one of the main issues influencing language learning process 339
Adilova Sh.R. The role and significance of the use of multimedia technologies in higher educational institutions 341
Akhmatjonova S.A. The problem of plagiarism in academic writing 343
Alimov Sh.Q. Milliy kurash mashg'ulotlarini tashkillashtirish va rejalashtirish tizimini modellashtirish 345
Atadjanova Sh.A. Oliy talim muassasalari talabalarida bolajak kasbiy malakalarini rivojlantirish 348
Azimov I.T., Burxonova M.M., Ibragimova K.Z. Umumta'lim maktablarida "Odam va uning salomatligi"ni o'qitishda xalqaro baholash topshiriqlaridan foydalanish 350
Azizova M.A. The role of communicative competence in teaching foreign languages in oral speech 353
Berdieva H.B. Bo'lajak o'qituvchining ijtimoiy -madaniy kompetentsiyasini shakllantirish muammosining o'rganilishi 355
Boronova Sh. Development of the moral sphere of the preschool person 358
Choriyeva F.T. Analysis of the content of educational and methodological books 360
Djabbarova N. Ingliz tilini xorijiy til sifatida onlayn o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari 361
Djumaniazova E.Q. Modern methods in foreign language teaching methodology 365
Do'stmurodov N.I., Dusmurodov A.B. O'zbek kurashi usulining taraqqiy etishi 367
Ganieva U.F. The problem of vocabulary in learning a foreign language 370
Jalilova M.R. The role of authentic materials in ESP teaching 371
Jamilova N.A., Murodova T.B. Chet tillarni o'qitishda samarali innovatsion usullardan foydalanish 373
Jo'rayeva Z.Sh., Nishonova Sh.M., Qodirova D.A. Chet tillarini masofaviy o'qitishning o'ziga xos tomonlari va afzalliklar 375
Jumaeva G.T. Maktab o'qituvchilarida kasbiy madaniyatni rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish 378
Ismailova N.I., Sobiraliyeva M. Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda kitob bilan ishlash malakasini rivojlantirish usullari 380
Husenova A.Sh. Boshlang'ich sinf ona tili va o'qish darslarida fanlararo integratsiyaning o'rni 382
Karieva M.A. The importance of the mother tongue in learning foreign languages 384
Khozhamuratov R.I. Adaptive innovative models of learning English language abroad 385
Khudoykulova U.A., Gofurova S.O. Information and innovative technologies in the teaching of the uzbek language 388

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori, 2020 — 2025 yillarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash milliy dasturini tasdiqlash to'g'risida Toshkent sh. 2020 yil 14 dekabr, 781-son

2.Актуальные проблемы развития ребенка. Материалы II Международной научно-практической конференции.

3.Справочник «Руководителя дошкольного образовательного учреждения» - Т.2006

4.Фридман Дж. «Как развить талант ребёнка от рождения» М.1996

5.Паскаль. Методическое пособие для преподавателей начальной школы и воспитателей детских садов по курсу «Развития творчества»

6.www.ziyonet. uz.

UO'K 372.881.1

BOSHLANG'ICH SINF ONA TILI VA O'QISH DARSLARIDA FANLARARO INTEGRATSIYANING O'RNI

A.Sh. Husenova, tayanch doktorant, Buxoro davlat universiteti, Buxoro

***Annotatsiya**. Mazkur maqolada boshlang'ich sinf darslarida integratsiya,xususan ona tili va o'qish darslarida integratsiya haqida fikr-mulohazalar bildirildi.*

***Kalit so'zlar:** integratsiya,o'qish, ona tili, savodxonlik,rolli o'yin, dars, rasm, ifodali o'qish, pauza,urg'u.*

***Аннотация.** В этой статье обсуждается интеграция на уроках начальной школы, особенно представлено выражение мыслей об интеграции на родном языке и уроки чтения.*

***Ключевые слова:** интеграция, чтение, родной язык, грамотность, ролевая игра, урок, картинка, выразительное чтение, пауза, акцент.*

***Abstract.** This article discusses integration in primary school lessons, especially the expression of thoughts about integration in mother tongue and reading lessons is presented.*

***Keywords:** integration, reading, mother tongue, literacy, role play, lesson, picture, expressive reading, pause, emphasis.*

Boshlang'ich sinflarda fanlararo integratsiya dars smaradorligini sezilarli ta'sir ko'rsatadi, vaqtdan unumli foydalanishga olib keladi, darsni chuqur o'zlashtirishga yordam beradi, bo'sh vaqt orttiriladi. Boshlang'ich ta`limda ona tili, o'qish, tabiat,matematika darslarini integratsiya asosida tashkil qilish mumkin. Masalan, Oltin kuz mavzusini o'tishi uchun mavzu tushuntiriladi, mavzu asosida rasm ham chiziladi. Bu esa bolani mavzuni yaxshi tushunib olishiga yordam beradi, kengroq va chuqurroq tushunishiga imkon ortadi, uzoq vaqt yodda saqlab qolishiga yordam beradi. Bu esa dars samaradorligini oshiradi.

Boshlang'ich maktabda integratsiyani amalga oshiruvchi bo'g'in vazifasini o'qituvchining o'zi amalga oshiradi. U bolalarga matematika, o'qish, tabiat haqidagi boshlang'ich tushunchalarni va yana ko'pgina narsalarni o'rgatadi. O'qituvchi o'zining kuch va imkoniyatlari darajasida bu ishni amalga oshiradi. Boshlang'ich sinflarda har bir o'qituvchining dars berishini, alohida olingan integratsiyaning bir usuli deb hisoblasak ham bo'ladi.

Integratsiyani amalga oshirishning usullari yaxshi yoki yomon bo'lishi mumkin, muammoning mohiyati shundaki, usullarning biridan yuz o'girib, ikkinchisidan barcha darajalarida o'quvchilarning (psixologik va fiziologik) yosh xususiyatlarini hisobga oladigan integratsion choralar tuzishni kiritishidir. Muammoning bunday qo'yilishi integratsiyaning turli ta'lim pog'onalarida turli xususiyatlarga ega ekanligini ko'rsatadi. Boshlang'ich maktabda integratsiyani birbiriga nisbatan yaqin fanlarni birlashtirish asosida ko'rish maqsadga muvofiq. Ta'limning keyingi pog'onalarida u asosiy fanlarning chegaralarini birlashtirishga harakat qiladi. Boshlang'ich ta'lim-tarbiyani integratsiyalashda ijobiy va salbiy omillar mavjudligini hisobga olish kerak. Bu omillar integratsiyaning usullarini belgilab beradi. O'qituvchining ijodkorligi shundaki, ular fan uchun ma'lum, ammo o'quvchi bilmaydigan tomonlarni, avvalo, o'zi loyihalaydi va o'quvchilarini ham shunga undaydi. Modomiki, shunday ekan, boshlang'ich sinf o'quvchilarida tafakkur o'stirish uchun modul darslarini tashkil qilish orqali integratsiyani amalga oshirish samarali usul hisoblanadi.Integratsiya go'yoki bilim berishda zarur emasga o'xshaydi, biroq u insonning dunyoni kengroq tushunishi uchun bir yo'l bo'lib, u orqali o'quvchilar dunyoqarashi kengayadi: o'qish darslarini ona tili, odobnoma, shuningdek, rasm, tabiatshunoslik va mehnat fanlari bilan bog'lab o'qitish uchun modulli darsning qonuniyatlarini chuqur anglaydi, aloqadorlikni bilib oladi. O'quvchilarni ijod qilishga o'rgatish, izlanishga yo'naltirish, tasavvur, fantaziya hosil qilish, o'qitishning zamonaviy usullariga kiradi.

Boshlang'ich sinflarda o'qitilayotgan ona tili va o'qish darslari adabiyot fanining tarkibiy qismidir.

Ona tilini o‘qish bilan bog‘lab o‘qitishda o‘quvchilar faoliyati muhim rol o‘ynaydi. O‘quvchi tafakkur qilish, faoliyat ko‘rsatish bilan bilimlarni egallaydi, uning ongida paydo bo‘lgan harakat tufayli tafakkur rivojlanadi. Ma'lumki, o‘zlashtirish jarayoni materialni his etish, anglash, bilish va malaka hosil qilish kabi holatlardan iborat. Fanlararo aloqa o‘quvchilarda oldin o‘zlashtirilganlarini yangi bilim bilan boyitishga, fakt va hodisalar mohiyatini tushunishga yordam beradi. O‘qituvchi o‘quvchilarni voqyea-hodisalar to‘g‘risida mustaqil fikr yuritadigan, o‘z fikrini erkin bayon etadigan bo‘lishiga erishish uchun integrativ darslar tashkil qilishi, bilimlarni egallashga motivatsiya uyg‘otishi zarur hisoblanadi. Shundan so‘ng she'rga mos rasm chizishlari so‘raladi. So‘ngra o‘quvchilar chizgan rasmlarini og‘zaki tasvirlab beradilar. Shu jarayonda ularning nutqi ham rivojlanadi.Berilgan topshiriq produktiv darajada bo‘lib, o‘quvchilar o‘zlari tuzgan reja asosida fantaziya qiladilar. Produktiv darajali topshiriqlar didaktik ahamiyatga egadir. Chunki bunday topshiriqni bajarish jarayonida o‘quvchilar mantiqiy fikr qiladilar, topshiriqlarni tahlil qilish asosida xulosa chiqaradilar.

Aqliy zukkolik inson xotirasi va zehni bilan bog‘liqdir. Integratsiya asosida modul darslarini tashkil qilishda aqliy zukkolikning har ikki bosqichi ro‘y beradi. O‘qituvchi topishmoqni aytganda eslab qolishda xotira ishga tushadi. Xotirani mustahkamlash va rivojlantirish azaldan ta'limning asosiy talabi bo‘lib kelgan.Zehn rivojlanishida ijod qilish muhim rol o‘ynaydi. Integrativ darslarni tashkil qilishda ijod qilish orqali o‘quvchilarning zehnini rivojlantirish mumkin.

Fanlararo aloqa darslaridagi ko‘pgina mashqlar o‘quvchini izlashga, fikrlashga, o‘qish darslarini ona tili, odobnoma, rasm, Tabiatshunoslik, mehnat fanlari bilan bog‘lab o‘qitish uchun modulli dars g‘oyasidagi hodisalarn taqqoslashga, ijodiy kashfiyot qilishga o‘rgatadi. Demak, integratsiya ijodiylik, zukkolik, xotirani mustahkamlash, izlanish, tasavvur hosil qilish demakdir. Tasavvur hosil qilish natijasida ijodkorlik ruhi paydo bo‘ladi, ijodkorlik esa tafakkur rivojiga turtki beradi. Shuning uchun ham o‘quv fanlari orasidagi aloqani bilish, ta'lim jarayonida ana shu qonuniyatlarga asoslanish muhimdir.O‘qish fanidan berilgan she'rlarni ona tili darslarida modullashtirish mumkin. Integratsiyali darslarni tashkil qilish uchun o‘qituvchi darsga tayyorgarlik ko‘rishda o‘quvchilarda faollikni oshirish yo‘llarini, mavzuni o‘tish modellarini, mashg‘ulot jarayonida foydalanish lozim bo‘lgan vositalarni, usullarni aniqlab oladi. Bu ishlarni amalga oshirishda mavzuga oid izchil talablar qo‘yilishi lozim.

Buning uchun o‘qituvchi darsning kengaytirilgan rejasini tuzib, shu reja asosida ish olib boradi. O‘quvchilar mustaqil fikrlash orqali individual ravishda izlanadilar, natijada tafakkur qobiliyatlari rivojlanadi.

Integratsiya tafakkur o‘stirish uchun imkoniyat, sharoit yaratib beradi. Integratsiya - o‘quvchi bilan individual ishlash va uni faollashtirishning muhim vositasidir. Fanlararo aloqani darslarda tashkil qilish natijasida o‘quv fanlarining soni kamayib, samarasi puxta bo‘ladi, tahsil oluvchilarni mustaqil ishlashga jalb etish oson kechadi.

Integrativ darslarni tashkil qilish orqali o‘quvchilar bilan munozara qilish, ularni fantaziya qilishga o‘rgatish, guruhlararo musobaqalarni tashkil etish, savoljavoblarni uyushtirish mumkin. Bunday zamonaviy dars turlarini qo‘llashdan asosiy maqsad o‘quv jarayonida o‘quvchilarni faollashtirish, o‘quv materialini o‘zlashtirishlarining yuqori darajasiga erishishdan iborat. Ana shunday texnologiya o‘quvchilarda dunyoni o‘zgacha tasavvur qilishga o‘rgatadi, amaliyotni hayot bilan bog‘lashga, nazariy qoidalarni so‘zma-so‘z yodlamaslikka, shaxs va jamiyat uyg‘unligini anglashga, fikrlar rang-barangligiga erishishga, nostandart tafakkur qilishga o'rgatadi.

O‘qish darsligining deyarli ko‘p mavzulari axloqiy tarbiyaga qaratilgan. Ona tili darsligida ham ko‘p mashqlar axloqiy tarbiyaga qaratilgan. O’qish va ona tili darslari davomida o’quvchilar so’zdagi harflarni bir-biriga bog’lab yozish, so’z va gaplarni kichik hamda bosh harflarni alifbe kitobida berilgan tartibda yozishga o’rgatiladi.

Integratsiyalashgan darslarni tashkil etish bir tomondan dastur talablarini o‘zlashtirishga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan o‘quvchida fanlararo bog‘liqlik haqida tasavvur uyg‘otadi.

O‘quvchilar o‘qish darslarida hikoya va matnlarini o‘rganish orqali undagi bosh g‘oyani, qismlarga ajratishga, hikoya va matnlarning ma'nosini tushunishga o‘rganadilar. Ayni vaqtda bu jarayonda o‘quvchilarning faqatgina nutq boyliklari oshibgina qolmay, bu asarlarning mualliflari, ular sana'tining turlari haqida ham bilimga ega bo‘ladilar. Bu esa boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini madaniyatga, san'atga oshno qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullaeva H. A., Bikbaeva N.U. va boshq. Boshlang’ich ta'lim konstepstiyasi. Boshlang’ich ta'lim. 1998. 6 –son, -12 – 24 betlar.

2.Abdurahmanova N., Jumaev M., O'rinboeva L. Boshlang’ich sinflar uchun matematikadan didaktik materiallar. -T.: «Istiqlol», 2004, - 65 bet.

3.Azizxo'jaeva N.Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.-T.: «O'qituvchi», 2003. – 23 – 48 bet.

4. Abdieva D. Soros bilan hamkorlik – yutuqlar kaliti. Boshlang’ich ta'lim. 2003. 2-son, 17- 22 bet.

5. Bo'ronova Sh. Ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish. Uzluksiz ta'lim. 2004. 3-son. - 34-38 betlar.6. Bikbaeva N., Yangiboeva E. 2-sinf matematika darsligi. -T.: «O'qituvchi», 2008. - 112 bet.

6. Mukhamadovna T. M., Sharipovna H. A., Supkhonovna H. N. The system of development of professional competence in future primary school teachers //Journal of Critical Reviews. – 2020. – Т. 7. – №. 13. – С. 4184-4189.

7.Sharipovna K. A. The Role of Learning Activities in the Design of Teacher Activities in the Integration of Primary School Mother Tongue Lessons //Central asian journal of literature, philosophy and culture. – 2021. – Т. 2. – №. 10. – С. 111-114

UDC 811.11

THE IMPORTANCE OF THE MOTHER TONGUE IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES

M.A. Karieva, senior teacher, Namangan Engineering – Construction Institute, Namangan

Аннотация. *Ушбу мақолада чет тилини ўрганишда она тилини билишнинг аҳамияти очиб берилган. Она тилининг тил имкониятларини чуқур билиш хорижий тилларни ўзлаштириш, хорижий тилларда фикрни теран ва эркин ифолаш учун хизмат қилади. Муаллиф мақолада тил ўрганиш билан биргаликда тили ўрганилаётган ҳалқларнинг маданияти, нутқ маданияти ва ижтимоий ҳаёт тарзини билан ҳам яқиндан танишиш муҳимлигини алоҳида таъкидлаган. Мақолада нутқ маданитининг асосий масалаларига ҳам эътибор қаратилган.*

Калит сўзлар: *тил, она тили, хорижий тил, инглиз тили, нутқ маданияти, миллий маданият, қадриятлар*

Аннотация. *В данной статье объясняется важность знания родного языка при изучении иностранного языка. Глубокое знание языковых возможностей родного языка служит овладению иностранными языками, глубокому и свободному выражению мысли на иностранном языке. Помимо изучения языка, автор подчеркивает необходимость знакомства с культурой, культурой речи и общественной жизнью народов, язык которых изучается. В статье также акцентируется внимание на ключевых вопросах культуры речи.*

Ключевые слова: *язык, родной язык, иностранный язык, английский язык, культура речи, национальная культура, ценности.*

Abstract. *This article explains the importance of knowing the mother tongue when learning a foreign language. Deep knowledge of the language capabilities of the native language serves to master foreign languages, deep and free expression of thought in foreign languages. In addition to language learning, the author emphasizes the need to get acquainted with the culture, speech culture and social life of the peoples whose language is being studied. The article also focuses on key issues in speech culture.*

Keywords: *language, mother tongue, foreign language, English, speech culture, national culture, values*

Our speech is made up of words. Words are necessary to be able to communicate, without them there is no possibility of communication at all. Man is a social being. He lives in the community and therefore can and should communicate with other members of the community. The role of words in this process is huge. Words connect people to each other, unite them through communication. There can be no society without communication, and without society there can be no social, cultured, intelligent person. Speech is formed through words. [1]

Speech is not only an expression of the level of knowledge of a language, but also an expression of the level of the whole culture of a particular people. When we say "speech culture", we should not only understand the etiquette of speech, because language and speech do not exist by themselves. It is a unique set of all the processes that take place in society. The speech culture of a society is determined by its attitude towards the national language, and the level and status of the national language, in turn, determine the level of development of the nation. [2]

At a time when we live in an interconnected, united and common global world, every member of the world community, with an understanding of the demands of the times, has set himself the goal of learning foreign languages. Due to the fact that foreign languages are part of the whole set of standards, ie the main part of the humanitarian, social and economic spheres, their knowledge is one of the main conditions for the successful integration of all peoples into the world.

The study of languages has become such a topical issue in the life of every nation that the great German writer, thinker, philosopher and statesman Johann Wolfgang Goethe said in this regard: "He who does not know any foreign language does not know his mother tongue." Early introduction of a second language allows you to be tolerant of people who speak another language and not be afraid to communicate in a new environment. The first language forms the speech habits of the speaker and influences the acquisition of the second language, transferring its peculiarities to him.